08. וישלח - יעקב אבינו והתיקון החברתי

בפרשת וישלח נאמר: (לג 18) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם ... וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר. התלמוד (מס׳ שבת לג/ב) דורש את המילים וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר. אמר רב: מטבע תיקן להם, ושמואל אמר: שווקים תיקן להם, ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם.

מדוע עסק יעקב אבינו בעניינים כלכליים וחברתיים דווקא בשובו לארץ ישראל? ומה משמעות שלושת התיקונים הללו?

הרב קוק, בפירושו עין אי״ה, מסביר שיעקב אבינו ביקש לחזק את הקשרים בין בני האדם ולהרבות אהבה ושלום בחברה. שלושת התיקונים מבטאים שלושה שלבים בבניית חברה מתוקנת.

ראשית, המטבע: בעבר התנהל המסחר באמצעות סחר חליפין: אדם יכול היה להחליף את מוצריו רק עם מי שהיה זקוק להם, ובתנאי שגם בידיו נמצא דבר שהאחר ביקש. המטבע שינה את המציאות. מעתה, יכול כל אדם למכור את פרי עמלו ולקנות באמצעות הכסף את הדרוש לו מאנשים אחרים. כך מתחזקת ההכרה בתועלת ההדדית, ומתרבים האהבה והשלום בחברה.

שנית, השווקים: השוק אינו רק מקום לקנייה ולמכירה, אלא גם מקום מפגש בין אנשים שונים. ככל שמתרבים המשתתפים, מתרחבים הצרכים והאפשרויות, מתפתחת הכלכלה ומתחזקת ההכרה שהריבוי האנושי הוא מקור לברכה.

שלישית, המרחצאות: הניקיון והטהרה מפתחים באדם רגישות, עידון וטעם טוב. ככל שאיכות חייו משתפרת, מתרבים צרכיו, והוא נזקק לשירותיהם של אנשים נוספים. כך מתחזקים שיתוף הפעולה והאחווה בחברה.

נמצא שיעקב אבינו לא הסתפק בדאגה לשלמותו האישית. לאחר שהגיע בשלום לארץ ישראל, ביקש לתרום גם לשלמות החברה שסביבו.

כך משתלבים שלושת התיקונים של יעקב אבינו ברעיון אחד: המטבע מאפשר את המסחר, השווקים מפגישים בין בני האדם, והמרחצאות מרחיבים את הצרכים המעודדים את שיתוף הפעולה ביניהם.

Vayichla'h - Jacob et la construction d'une société harmonieuse

Dans la paracha de Vayichla'h, il est écrit : «Jacob arriva sain et sauf à la ville de Sichem … et il campa devant la ville. » (Gn. 33 : 18)

Le Talmud (Chabbat 33b) commente les mots « Il campa devant la ville » : « Rav enseigne que Jacob institua une monnaie pour les habitants ; Samuel affirme qu'il organisa des marchés ; et Rabbi Yo'hanan explique qu'il aménagea des bains publics. »

Pourquoi Jacob s'est-il préoccupé de questions économiques et sociales précisément à son retour en Terre d'Israël ? Et quelle est la signification de ces trois initiatives ?

Le Rav Kook, dans son commentaire Ein Aya, explique que Jacob souhaitait renforcer les liens entre les hommes et développer l'amour et la paix au sein de la société. Ces trois initiatives représentent trois étapes dans la construction d'une société harmonieuse.

Premièrement, la monnaie : autrefois, les échanges commerciaux reposaient sur le troc. Une personne ne pouvait échanger ses produits qu'avec quelqu'un qui en avait besoin, à condition que celui-ci possède également quelque chose qu'elle recherchait. L'apparition de la monnaie a transformé cette situation. Désormais, chacun peut vendre le fruit de son travail et utiliser l'argent reçu pour acheter auprès d'autres personnes ce dont il a besoin. Ainsi se développe la conscience de l'utilité réciproque, ce qui favorise l'amour et la paix dans la société.

Deuxièmement, les marchés : un marché n'est pas seulement un lieu d'achat et de vente, mais également un espace de rencontre entre des personnes différentes. Plus les participants sont nombreux, plus les besoins et les possibilités se diversifient. L'économie se développe et chacun prend conscience que la multiplication des relations humaines constitue une source de prospérité et de bénédiction.

Troisièmement, les bains publics : la propreté et l'hygiène développent chez l'homme la sensibilité, le raffinement et le bon goût. À mesure que sa qualité de vie s'améliore, ses besoins se multiplient et il fait davantage appel aux services d'autres personnes. Ainsi se renforcent la coopération et la fraternité au sein de la société.

Nous comprenons donc que Jacob ne s'est pas contenté de veiller à sa propre perfection. Après être revenu sain et sauf en Terre d'Israël, il a également cherché à contribuer à l'amélioration de la société qui l'entourait.

Ces trois initiatives de Jacob se rejoignent donc autour d'une même idée : la monnaie facilite les échanges, les marchés favorisent les rencontres entre les hommes, et les bains publics développent de nouveaux besoins qui encouragent leur coopération.

Ainsi, à travers ces trois initiatives, Jacob nous enseigne que le progrès économique et matériel peut également devenir un instrument de rapprochement entre les hommes, au service de l'amour, de la fraternité et de la paix.